

Anton Tzopol

A.P. CEHOV

DOAMNA
CU
CĂȚELUL

Traduceri din limba rusă

Otilia Cazimir

Alice Gabrielescu

Nicolae Guma

Tatiana Panaitescu

Povestirile lui Cehov sunt la fel de minunate (și de necesare) astăzi ca atunci când au ieșit prima oară de sub tipar. Nu e vorba doar de numărul lor uriaș – căci puțini sunt scriitorii, dacă sunt, care au scris mai multe –, ci de frecvența excepțională cu care Cehov a creat capodopere, povestiri care ne fac în egală măsură să ne simțim vinovați, ne mișcă și ne încântă și care ne dezgolesc sufletul așa cum știe s-o face numai arta adevărată.

Raymond CARVER

... Opera lui Cehov rămâne veșnic vie. Întinerește cu fiecare generație. N-o macină anii. N-o osifică bătrânețea. N-o îngroapă nici ruinele epocilor încheiate, nici cenușa rece a uitării. Fiecare generație o privește cu alți ochi, o cercetează cu alt cuget și-i află altă interpretare. Îi insuflă altă sevă, mereu proaspătă, să circule prin pagina cărților mereu actuale. Poate aceasta e taina imortalității. Definiția ei...

Cezar PETRESCU

Cehov pune de multe ori sublimul alături de ridicol și le întărește, prin contrast, pe amândouă. Nimic mai departe de răsul lui decât zeflemeaua răutăcioasă.

Al. PHILIPPIDE

CUPRINS

<i>Cronologie</i>	5
Salonul nr. 6	15
Zvăpăiata	100
Călugărul negru	138
Casa cu mezanin	185
Mujicii	213
Acasă	260
Agrișul	278
Omul în carapace	294
Doamna cu câțelul	315
Arhiereul	340
Logodnica	365
<i>Referințe critice</i>	395

1903

O pleurită acută îi înrăutățește starea sănătății. Lucrează la piesa *Livada cu vișini*, publică nuvela *Logodnica*.

Apare ediția de *Opere* în 16 volume.

1904

La 17 ianuarie, cu ocazia celei de a 44-a aniversări a lui Cehov, Teatrul de Artă pune în scenă *Livada cu vișini*, în prezența autorului, căruia îi sărbătorește totodată un sfert de veac de activitate literară.

La începutul lunii iunie pleacă, împreună cu soția, în stațiunea germană Badenweiler, unde, la 2 (15) iulie, ora 3 noaptea, încetează din viață. Aproape simultan apare în Rusia, în ediție separată, piesa *Livada cu vișini*, sugestiv denumită de Nemirovici-Dancenko „cântecul lui de lebedă”.

Scriitorul este adus la Moscova și înhumat în cimitirul Novodevici, fiind însoțit pe ultimul drum de mii de admiratori.

Cehov și Olga, 1901,
în luna de miere

SALONUL

NR. 6

I

În curtea spitalului e un mic pavilion înconjurat de o adevărată pădure de scaieți, urzici și cânepă sălbatică. Acoperișul i-e ruginit, hogeacul, pe jumătate dărâmat, treptele scării, putrede și năpădite de iarbă, iar din tenacuală n-a mai rămas decât urma. Fațada dă spre spital, iar spatele, spre câmp, de care îl desparte gardul cenușiu, cu țepi de cuie, al spitalului. Și cuiile acestea înfipite cu vârful în sus, și gardul, și pavilionul însuși au aerul trist și blestemat pe care-l capătă la noi numai clădirile care servesc de spitale și de închisori.

Dacă nu vă speriați de înțepăturile urzicilor, s-o luăm pe cărarea îngustă care duce la pavilion și să vedem ce se petrece înăuntru. După ce deschidem ușa din față, intrăm în vestibul. Aici, de-a lungul pereților și lângă sobă, se înalță grămezi întregi de boarfe spitalicești: saltele, halate vechi și rupte, pantaloni, cămăși cu dungulițe albastre și încălțăminte ponosită. Vechiturile acestea, aruncate de-a valma unele peste altele, au început să putrezească și răspândesc un miros înăbușitor.

Peste boarfele împutite stă lungit, veșnic cu luleaua între dinți, paznicul Nikita, un veteran cu galoanele îngălbenite de vreme. Fața i-e aspră și suptă, sprâncenele stufoase îl fac să semene cu un câine ciobănesc de stepă, și nasul i-e roșu. E mic și uscățiv, dar vânos, cu pumnii mari și cu o ținută impunătoare. Face parte dintre acei oameni naivi și așezați, conștiincioși și mărginiți, care pun mai presus de orice ordinea și de aceea sunt convinși că bătaia e ruptă din rai. Și, când bate Nikita, dă unde nimerește: în obraz, în piept, în spate, încredințat că, altfel, n-ar mai fi ordine.

După aceea pătrundem într-un salon mare și larg, care, dacă nu socotim și sala, ocupă tot pavilionul. Pereții sunt vopsiți într-un albastru murdar și tavanul e afumat, ca într-un bordei fără hogeac; nici vorbă că, iarna, soba scoate fum și bate la cap. Ferestrele sunt sluțite de grătiile înfipite pe dinăuntru. Podeaua negeluită e cenușie. Duhnește a varză acră, a lampă care filează, a ploșnițe și a amoniac. În primul moment după ce intri, ai impresia că ești într-o menajerie.

În salon sunt câteva paturi înșurubate de podea. Pe unele stau, așezați sau culcați, oameni în halate albastre de spital și cu tradiționalele scufii pe cap. Sunt nebunii.

În total sunt cinci oameni, dintre care numai unul face parte din nobile, iar ceilalți sunt târgoveți. Primul de lângă ușă e înalt, slab, cu mustață roșcată și cu ochii înșângeați de plâns. Stă cu capul în pumni și se uită ținută într-un singur punct. E trist mereu, dă din cap, oftează și zâmbește

cu amărăciune, și ziua, și noaptea. Nu se amestecă în vorbă decât foarte rar și, de obicei, nu răspunde la întrebări. Mănâncă și bea în neștire, când i se dă. După accesele chinuitoare de tuse, după trupul peste măsură de slăbit și roșeața din obraji, se vede bine că e ofticos.

Alături de el, un bătrân mărunțel, vioi și neastâmpărat, cu bărbuța ascuțită și cu părul ca smoala și creț ca la negri. Ziua se plimbă prin salon de la o fereastră la alta sau stă turcește pe pat. Fluieră întruna, ca un scatiu, cântă încetișor și chicotește. Veselia copilărească și vioiciunea și le arată uneori și noaptea, când se scoală să-și facă rugăciunea, adică se bate cu pumnii în piept și atinge ușa cu degetele. E jidovul Moiseika, zis și prostă-nacul. Și-a pierdut mințile acum vreo douăzeci de ani, când i-a ars șepcăria.

Dintre toți pacienții salonului nr. 6, numai el are voie să iasă din pavilion, ba chiar și din curtea spitalului. De privilegiul acesta se bucură de mult, fiind considerat edecul spitalului și fiind un nebun liniștit și inofensiv, bufonul târgului, pe care lumea s-a deprins să-l vadă pe străzi, înconjurat totdeauna de o droaie de copii și de câini. În halat și în papuci, cu o scufie caraghioasă pe cap, uneori desculț, ba chiar și fără pantaloni, rătăcește din uliță în uliță, se oprește pe la porțile caselor sau în pragul prăvăliilor și cere de pomană. Ici i se dă cvas, dincolo o bucată de pâine, în altă parte o copeică, așa că se întoarce în pavilion și sătul, și bogat. Dar tot ce aduce îi ia Nikita. Și o face brutal, cu mânie, întorcându-i buzunarele pe dos

și luându-l martor pe Dumnezeu că n-o să-i mai dea voie jidovului în târg, deoarece nimic nu-i mai rău pe lumea asta ca dezordinea.

Moiseika e îndatoritor, îi place să le facă servicii celorlalți. Le dă apă, îi învește când dorm, îi promite fiecăruia că o să-i aducă din târg o copeică sau o să-i facă o șapcă nouă și-l hrănește cu lingura pe vecinul din stânga, cel care e paralizat. Și toate acestea nu le face din bunătate sau din cine știe ce considerații umanitare, ci pentru că, fără să-și dea seama, îl imită pe vecinul lui din dreapta, Gromov.

Ivan Dmitrici Gromov, un bărbat de vreo treizeci și trei de ani, din nobilime, fost portărel și secretar gubernial¹, suferă de mania persecuției. De obicei, ori stă culcat, ghemuit cu genunchii la gură, ori umblă desculț din colț în colț, ca și cum ar face mișcare, dar foarte rar stă așezat. E într-o stare de veșnică agitație, de tulburare și de încordare, de parcă l-ar apăsa sentimentul unei așteptări nelămurite. La cel mai mic zgomot din vestibul sau strigăt din curte, își înalță capul și ciulește urechea, ascultând: oare nu cumva au venit să-l caute pe el? Și, în clipele acelea, fața lui arată o mare neliniște, dar și scârbă.

Îmi place fața lui lată, ciolănoasă, totdeauna palidă și nenorocită, dezvăluind un suflet chinuit de luptă și de îndelungată spaimă. Convulsiile lui sunt ciudate

¹ Portărel – (în vechea organizare judiciară) executor judecătoresc; secretar gubernial – post administrativ la nivel de gubernie, unitate teritorial-administrativă în Rusia țaristă (n.red.)

și bolnăvicioase, dar liniile delicate pe care i le-a săpat pe față o suferință adâncă și neprefăcută dovedesc înțelepciune și inteligență, iar în ochi îi sclipește o lumină caldă și sănătoasă. Îmi place și felul lui de a fi: politicoș, îndatoritor și nespus de delicat în raporturile cu toată lumea, în afară de Nikita. Dacă scapă cineva un nasture sau o lingură, el sare grăbit din pat și le ridică. În fiecare zi, când se scoală, le spune celorlalți „bună dimineața”, iar seara, când se culcă – „noapte bună”.

Pe lângă convulsiile feței și starea de veșnică încordare, nebunia lui se mai arată și altfel. Uneori, seara, se înfășoară în halat și, tremurând din tot trupul și clănțănind din dinți, începe să umble repede din colț în colț și printre paturi. S-ar părea că-l scutură frigurile. După felul cum se oprește din când în când și se uită la ceilalți, se vede bine că vrea să le spună ceva foarte important, dar, închipuindu-și peșemne că ei n-o să-l asculte sau n-o să-l înțeleagă, scutură din cap, nervos, și-și reia plimbarea. Însă, curând, nevoia de a se destăinui învinge orice considerente, și Gromov începe să vorbească, plin de pasiune și entuziasm. Vorba lui e haotică și înfrigurată ca delirul, e violentă și nu tocmai ușor de înțeles. Cu toate acestea, și în cuvintele, și în glasul lui vibrează ceva nespus de bun. În timp ce vorbește, îți dai seama de două lucruri în același timp: și că e nebun, și că e om. Ar fi aproape imposibil să însemnezi pe hârtie discursurile lui de nebun. Vorbește despre ticăloșia omenească, despre încălcarea adevărului, despre viața frumoasă care va fi cândva pe